

Renata Makarewicz

"Z problematyki kształcenia językowego V", red. Elżbieta Awramiuk, Białystok 2014 : [recenzja]

Prace Językoznawcze 17/1, 109-112

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z problematyki kształcenia językowego V. Pod red. Elżbiety Awramiuk. Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku. Białystok 2014, ss. 362.

Do rąk czytelników trafił piąty tom cyklu poświęconego kształceniu językowemu. Redaktorka tomu, Elżbieta Awramiuk, umieściła zgromadzone teksty naukowe w sześciu grupach tematycznych. Pierwszy rozdział zawiera rozważania poświęcone kompetencji językowej i komunikacyjnej uczniów i studentów, w drugim czytelnik znaleźć może cztery artykuły poświęcone nauczaniu języka polskiego jako obcego. Rozdział trzeci wypełniły teksty, w których mowa o pomocach i podręcznikach szkolnych. Tematyka kształcenia uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych zdominowała rozdział czwarty, zaś w piątym znalazły się artykuły dotyczące warsztatu nauczyciela. Tom zamknięty został recenzją książki Zofii Budrewicz zatytułowanej *Lekcje polskiego krajobrazu. Międzywojenna proza podróżnicza dla młodzieży*.

Zagadnienie korelacji między wiedzą teoretyczną z zakresu pisowni polskiej a sprawnością ortograficzną uczniów szkoły podstawowej badała Marta Biedrzycka, autorka pierwszego artykułu. Ten obszar kształcenia językowego, poddawany jest badaniom zarówno przez naukowców początkujących, jak i autorytety językoznawstwa współczesnego. Wnioski, które formułuje autorka, potwierdzają tendencję obserwowaną już od wielu lat. Spadek sprawności ortograficznej młodych Polaków uwarunkowany jest licznymi przyczynami, wśród których, jak wnioskuje autorka tekstu, istotną rolę odgrywają zaniedbania edukacyjne, w tym brak starań w kierunku automatyzacji i świadomego rozstrzygnięcia wątpliwości na podstawie ugruntowanej wiedzy o regułach pisowni i interpunkcji.

Artykuł Danuty Buli dotyczy ćwiczeń o charakterze integrującym różne obszary kształcenia, zmierzających do podniesienia kompetencji komunikacyjnych uczniów, którzy stymulowani poprzez działania artystyczne, mają możliwość swobodnego wypowiedzania się na interesujące ich tematy. Językowe zdolności chwalenia i krytyki, którą to umiejętnością dysponują już dzieci w wieku przedszkolnym, w szkole powinny być doskonałe tak w zakresie leksyki, frazeologii, jak również dyscypliny formalnej. Autorka podnosi kwestię nabywania kompetencji tekstotwórczych uczniów szkoły podstawowej w szerokim kontekście edukacyjnym, w tym także kontaktu rodziców ze szkołą.

Komplementarność edukacji polonistycznej jest tłem dla rozważań na temat nabywania umiejętności świadomego i skutecznego komunikowania się. Joanna Gawel i Agnieszka Kania prezentują praktyczne wskazówki, dające możliwość połączenia treści kształcenia III i IV etapu edukacyjnego. W uwagach końcowych autorki stawiają niezwykle istotne pytanie dotyczące rozłożenia akcentów

w edukacji polonistycznej. Należy rozważyć, czy istotniejsze jest poznawanie kolejnego tekstu kultury, czy nabywanie umiejętności komunikacyjnych.

Tematowi umiejętności tekstotwórczych uczniów gimnazjum polskiego na Litwie poświęcony jest artykuł Anny Kietlińskiej, zaś Anna Zagajewska rozważa te same umiejętności w grupie studentów. Oba artykuły mają walory kształcące i warte są polecenia studentom specjalności nauczycielskiej.

W zakresie kształcenia językowego coraz częściej uwaga metodyków bywa kierowana na zagadnienia nauczania języka polskiego jako obcego. Edukacja obcokrajowców umocowana być winna w kulturze polskiej, ale też przybliżać system gramatyki naszego języka. Małgorzata Gębka-Wolak i Aleksandra Walkiewicz rozważają problem koniecznych uproszczeń w opisie języka, co warunkowane jest zróżnicowanym poziomem wiedzy językoznawczej i ogólnej osób uczących się języka polskiego. Gramatyka prezentowana dla celów dydaktycznych nie musi spełniać kryteriów metodologicznych, powinna natomiast być elementem wspierającym nabywanie umiejętności posługiwania się językiem. Autorki przywołują nieporozumienia w zakresie użycia zaimków przez osoby francuskojęzyczne uczące się polskiego. Różnice terminologiczne w opisie obu języków bynajmniej nie ułatwiają kształcenia w zakresie użycia długich i krótkich form polskich zaimków. Ten artykuł wydaje się szczególnie godny polecenia osobom zajmującym się nauczaniem, bowiem czystość metodologiczna i precyzja terminologiczna nie jest warunkiem koniecznym skutecznego nauczania. Autorki podkreślają potrzebę uzupełnienia istniejących opracowań o nowe pozycje, odpowiadające wyzwaniom współczesnej dydaktyki kształcenia językowego.

Agnieszka Mielcarek i Bogdan Walczak poszukują odpowiedzi na pytanie, jakie zmienne powodują, że obcokrajowcy rozpoczynający kurs nauczania języka polskiego jako obcego osiągają zróżnicowane wyniki. Prezentowane opracowanie szczegółowo przedstawia postępy w nauce ośmiorga studentów z różnych stron świata, którzy pod kierunkiem doświadczonych nauczycieli przygotowują się do studiów w Polsce.

W kolejnym artykule autorka, Małgorzata Rzeszutko-Iwan, podejmuje zagadnienie wyboru, przed którym staje nauczyciel języka polskiego jako obcego, przygotowując zadania dla swoich uczniów. Lektor nieustannie zmuszany jest do dokonywania wyboru środków językowych z całej puli ogólnodostępnych form wpisanych we wzorcową lub użytkową odmianę polszczyzny. Z całą pewnością jest to także problem polonistyki szkolnej. Zdaniem autorki, na uwagę zasługuje tylko to, co może być przypisane do polszczyzny wysokiej, wysublimowanej i wyrafinowanej.

Ostatni z zamieszczonych w rozdziale drugim artykułów omawia problem integracji wewnątrzprzedmiotowej jako ogólnej zasady w nauczania języka polskiego jako obcego. Łączenie ćwiczeń leksykalnych z innymi działami nauki

o języku okazało się skuteczne w odniesieniu do grupy dzieci przebywających w białostockim ośrodku dla uchodźców. Przykłady konkretnych rozwiązań metodycznych są niewątpliwym walorem tej części publikacji książkowej.

Trzy kolejne teksty odnoszą się do pomocy dydaktycznych i są treściowo dość zróżnicowane. Elżbieta Awramiuk przedstawiła swoje poglądy na temat metodyki korzystania ze słowników ortograficznych, zarówno tych tradycyjnych (wydrukowanych na papierze), jak również elektronicznych dostępnych online. Piotr Ołowiak przedstawił analizę podręczników akademickich pod kątem pragmatycznego kontekstu komunikacji naukowej. Aleksandra Zok-Smoła omówiła sposoby funkcjonowania zagadnień związanych z przyimkiem w podręcznikach szkolnych. Wnioski okazują się zaskakujące, bowiem autorka twierdzi, że współczesne podręczniki nie prowokują uczniów do samodzielnego poszukiwania odpowiedzi na podstawie przywołanych przykładów językowych, lecz dominuje w nich wiedza ukazana w sposób encyklopedyczny.

Rozdział kolejny zawiera artykuły poświęcone kształceniu uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Lektura tych tekstów powinna być zalecana studentom specjalności nauczycielskiej i to nie tylko polonistom. Dysleksja jest jedną z przyczyn niepowodzeń szkolnych i choć stosunkowo wiele już o niej wiadomo, to przecież powstają ciągle nowe opracowania naukowe na ten temat. Autorki pierwszego artykułu, Magdalena Kochańska i Grażyna Krasowicz-Kupis, wprowadzają czytelnika w zagadnienia specyficznych zaburzeń językowych (SLI) obserwowanych u małych dzieci i pewnych korelujących z nimi czynników odpowiedzialnych za ogólne problemy w nauce i specjalnie dysleksje, której poświęcają wiele uwagi. W nawiązaniu do badań prowadzonych przez zespół pod kierunkiem Magdaleny Smoczyńskiej w aspekcie współwystępowania dysleksji i SLI autorki artykułu prezentują implikacje dla edukacji, akcentując w sposób specjalny wybór strategii komunikacyjnych, którymi posługują się nauczyciele w codziennej komunikacji z dziećmi.

Przygotowaniu nauczycieli do pracy z uczniami z dysleksją oraz materiałom dydaktycznym wykorzystywanym we wczesnym etapie nauki czytania i pisania poświęcony jest artykuł Zofii Pomirskiej. Natomiast Joanna Kamykowska i Marcin Szczerbiński piszą o doświadczeniach wykorzystania komputerowych gier edukacyjnych w nauce dzieci z trudnościami w czytaniu.

Ostatni z rozdziałów, dotyczący warsztatu nauczyciela, zawiera cztery artykuły o stosunkowo zróżnicowanej tematyce. Małgorzata Gębka-Wolak i Andrzej Moroz podnoszą problem opisu składniowego stosowanego w dydaktyce akademickiej, dostrzegając rozdźwięk między czystością metodologiczną składni strukturalnej a potrzebami dydaktyki szkolnej. Wnioskują o słuszności uproszczeń opisu struktury składniowej ze względu na potrzeby glottodydaktyki i edukacji powszechnej w ogóle.

Postulat stosowania metody symultanicznej w kształceniu językowym przedstawia Małgorzata Frąckiewicz, która odwołuje się do teorii inteligencji wielorakiej. Natomiast o kształceniu umiejętności tekstotwórczych w powiązaniu z edukacją kulturową w gimnazjum pisze Agnieszka Kulig. Wykorzystaniu wiedzy językoznawczej i jednoczesnemu przybliżeniu wiedzy o egzotycznej kulturze japońskiej podczas tworzenia haiku poświęcony jest artykuł Joanny Szerzunowicz. Sprawność w zakresie operowania słowem podnoszona jest, zdaniem autorki, w trakcie kreatywnych działań językowych. Trudno odmówić słuszności tak sformułowanym wnioskom końcowym.

Szczegółowe sprawozdanie z zawartości tomu służy potwierdzeniu wartości i przydatności recenzowanej publikacji. Edukacja w zakresie języka ojczystego i języka polskiego nauczanego jako obcego podlega ciągłemu doskonaleniu. Wymiana doświadczeń, dzielenie się wynikami badań i formułowanie postulatów metodycznych stanowią elementy konieczne w rzeczowej dyskusji o kształcie polskiej edukacji językowej. Tom piąty cyklu zatytułowanego *Z problematyki kształcenia językowego* można polecić naukowcom zainteresowanym tą problematyką, jak również nauczycielom i studentom specjalności nauczycielskiej.

Renata Makarewicz, Olsztyn